

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 vtrum sit circa timores, & audacias.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ate, cum nihil sit propter, vilius se tamquam finem, & omnia bona exteriora sunt minus bona quam virtutes ipse, que sunt interiora animi bona, que nec dari possunt, nec auferri ab omnibus, consequens est, qd finis fortitudinis non recte ponatur quocumque temporale bonum, puta, honor, voluptas, aut lucrum. & propterea pugnantes pro gloria, aut imperio dilatando, quamvis fortissime se habeant, non sunt tamen vere fortes, sed fortibus similes. & quia vitare mala opposita, puta, vituperium, tristitiam, & damnum, oritur ex amore bonorum, quorum privationes annectuntur malis: ideo eadem ratione non recte ponitur fortitudinis finis pugnare propter temporale damnum vitandum tamquam propter finem.

Lib. 7. text. 116. to. 2.

Lib. 5. text. 17. to. 3.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd secundum Philosophum * in primo de celo, nomen virtutis refertur ad vltimum potentia. Dicitur autem vno modo potentia naturalis, secundum quam aliquis potest resistere corruptibilibus. Alio modo secundum quod est principium agendi, ut patet in * 5. Metaphysicis. & ideo quia haec acceptio est communior, nomen virtutis secundum quod importat vltimum talis potentia, est commune. Nam virtus communiter sumpta, nihil aliud est quam habitus, quo quis potest bene operari. Secundum autem quod importat vltimum potentie primo modo dictae, qui quidem est modus magis specialis, attribuitur speciali virtuti, scilicet fortitudini, ad quam pertinet firmiter contra quaecumque impugnantia stare.

AD SECUNDUM dicendum, quod Ambrosius accipit fortitudinem large, in quod importat animi firmitatem respectu quorumcumque impugnantium. Et tamen etiam firm

ponitur vtrique extremo, nec equaliter utrumque excludat. Vnde fortitudo magis quam timore, licet neque ei cedere, magis timore quam audacia; & magis contrarietur timori quam audacia. Et propterea oportet quod fortitudo non sit circa timorem, imo magis timorem probatio: quoniam & experientia non solum auert actus fortes, sed etiam timorem fugere. Audacia autem facit actus timorem declinare. Et in 2. Ethic. consilium accipitur modum similis virtuti declinare. Consilium vero utilitati animi est audere quam timere. Martini argumenta una sunt audacia.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectio illa procedit de ordine primo modo dicta.

quod auctor proprie loquendo, oportet dicitur virtus est, ad infirmum, quod fortitudo non est infirmitas cum audacia, que animositas est, que cum timore, que retrocessum quandam impugnantiam in animi virilitate consistit, ut eius virtus

quod est specialis virtus habet de terminata materia, coadiuuat ad resistendum impugnationibus omnium vitiorum. Qui enim potest firmiter stare in his que sunt difficillima ad sustinendum, consequens est, quod sit idoneus ad resistendum alijs, que sunt minus difficilia.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectio illa procedit de ordine primo modo dicta.

ARTICULVS III.

Vtrum fortitudo sit circa timores, & audacias.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod fortitudo non sit circa timores, & audacias. Dicit enim Greg. 7. Moral. Iustitia est fortitudo est carne vincere, propterea voluntatibus contrarie, delectationem praesentis vite exquire. ergo fortitudo magis videtur esse circa delectationes, quam circa timores, & audacias.

ponitur vtrique extremo, nec equaliter utrumque excludat. Vnde fortitudo magis quam timore, licet neque ei cedere, magis timore quam audacia; & magis contrarietur timori quam audacia. Et propterea oportet quod fortitudo non sit circa timorem, imo magis timorem probatio: quoniam & experientia non solum auert actus fortes, sed etiam timorem fugere. Audacia autem facit actus timorem declinare. Et in 2. Ethic. consilium accipitur modum similis virtuti declinare. Consilium vero utilitati animi est audere quam timere. Martini argumenta una sunt audacia.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectio illa procedit de ordine primo modo dicta.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectio illa procedit de ordine primo modo dicta.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectio illa procedit de ordine primo modo dicta.

Super Quaestione 123. Articulus tertius.

IN articulo 3. videtur quod omisso secundo, dubium ex eodem Martino occurrit circa conclusionem hanc, videlicet, Fortitudo est circa timores & audacias quasi cohibitua timorum, & audaciarum moderatua. Ipse enim q. 4. dicit se contra dictum S. Thomae arguere 6. medijs. primo sic, Fortitudo est cohibitua vtriusque, scilicet timoris & audaciae, ergo non est timoris cohibitua, & audaciae moderatua. probatur antea 2. dupliciter. Primo, quia fortitudo habet cohibere ne timor & audacia infirmitatem contineant, aut ne exeat in affectum: secundo ex dictis S. Thomae, quia, scilicet fortitudinis est remouere impedimenta & conuincere, quod vtraque passio impedit. ergo vtraque est cohibenda. Secundo, omnis virtus est cohibitua vtriusque sibi oppositi, se itam timor quam audacia opponitur fortitudini, ergo. Tertio, Fortitudo inclinat ne actus fortis sit audacia, sicut ne sit timor: ergo non plus est cohibitua timoris quam audaciae. Quarto, Moderatua audacia non est aliud quam facere, ut audeamus quando oportet &c. & non aliter: & sic etiam oportet facere in passione timoris, ergo si solitudo est moderatua audaciae, est etiam moderatua timoris. Quinto, Ad hoc, quod ex audacia fiat fortis, oportet sibi addere quod deficit, & subtrahere quod superabundat: & similiter ad hoc, quod ex timore fiat fortis, ergo par est ratio vtriusque. Sexto, secundum Arist. Inclinator in vnum vitium debet transferre se in aliud oppositum, ut tandem veniat ad medium, ergo non plus cohibendus est timor quam audacia, nec plus moderanda audacia, quam timor.

AD hoc tria dicenda sunt. Primum est, qd ista verba, scilicet Cohibere, & moderari, quibus auctor vsus est, non sunt vt disparata, aut composita intelligenda, ut ille bonus homo voluit intelligere. Expresse namque in hac eadem q. auctor utitur repressiois vocabulo, respectu audaciae, ut patet in art. 6. in corpore: & moderationis vocabulo respectu timoris, ut patet in art. 4. ad 2. Unde manifestum est esse effectum, quod secundum iuriam doctrinam fortitudo est repressio audaciae. Constat enim quod reprimere in idem redit quod cohibere, & quod est moderatua timoris. Non est ergo contra auctoris doctrinam intellectam, quod fortitudo est cohibitua timoris & audaciae, nec quod fortitudo est moderatua vtriusque: ac per hoc totus labor arguendi in oppositum contra S. Thom. vanus fuit. Secundo dicendum est,

AD eundem horum reuoluitur timore & audacia tractata. breuiter tractata. breuiter tractata. breuiter tractata.

et superabundat, & timidis deficit: & non oportet esse ma-
 periculum, quod timidis fugit, quam illud quod audax su-
 operatur: aut fortis subijci, vt patet: & est temper termo de timendo
 & ausibili humano: quod dico propter terribilia humanam vir-
 tem excedentia, circa qua vt Aristot. dicit in 3. ethicorum non
 est fortitudo, quia
 ¶ Præterea. Tullius dicit in sua
 Rhet. quod ad fortitudinem per-
 tinet fortitudo periculorū, & per-
 pessus laborum: sed hoc non vi-
 detur pertinere ad passionem ti-
 moris, vel audaciæ, sed magis ad
 actiones hominis laboriosas, vel
 ad exteriores res periculosas. ergo
 fortitudo non est circa timorē,
 & audaciā.
 ¶ Præter. Timori non solum oppo-
 nitur audacia, sed etiam spes, vt su-
 pra habitum ¶ est, cum de passio-
 nibus ageretur. ergo fortitudo
 non magis debet esse circa audaci-
 am, quam circa spem.
 SED CONTRA est, quod Phi-
 losoph. dicit in 2. & 4. ethicor. *
 quod fortitudo est circa timorē,
 & audaciā.
 C
 beat pro actu illos irascibilis motus, qui sunt propria materia ip-
 sus fortitudinis. Non qualitercumque autem habet fortitudo pro-
 actibus tales motus sed rectificados: ita qd vniuersis, & quādo;
 & cuius gratia oportet, & similiter audere, sunt actus elicitī a for-
 titudinis virtute, & sunt etiam actus prudentiæ regulantis fortitudi-
 dinē ut imperat a prudentia: & sunt actus voluntatis naturaliter
 inclinatē ad bonum fortitudinis similiter vt imperat a nolūtate.
 ¶ Et quoniam Martinus in dicta questione oppositum conatur
 probare, tenendo quod fortitudo non est circa has passiones ve-
 actus, sed ut obiecta partialia interioris sui actus: & primum di-
 ctum suum non probat, & monstratum est esse falsum: secun-
 dum etiam absolute loquendo, est falsum, licet possit ad aliquem
 bonum sensum reduci, ideo tres suas rationes intendo soluere, &
 in quantum militat contra superiorem doctrinam. Primum ergo
 probat sic: Omnis virtus, quæ est circa aliquem actum, est
 tamquam circa pariale obiectum circa omne illud, quod scitum
 est esse impedimentum illius actus: sed fortis scit quod timor
 & audacia sunt impedimenta sui actus: ergo. Maior patet, quæ
 quantum fortitudo inclinat ad actum suum, tantum inclinat
 ad remouendum impedimenta. Secundo. Quicquid est obiectum
 prudentiæ directiue fortitudinis, illud est obiectum forti-
 tudinis, sed prudentia talis habet has passiones pro obiectis. ergo.
 Probatur maior, quia aliis non esset actus voluntatis suffi-
 cienter conformis actui rationis. Tercio. Per actus fortitudi-
 nis, timor & audacia sunt noliti formaliter, vel æquialenter, er-
 go sunt obiecta. Probatur sequela, quia nolitum est obiectum
 actus, quo est nolitum.
 ¶ Ad huius rei ampliore euidentiā sciendum est, quod tolle-
 re impedimenta actus non vno modo dicitur. Nam aliquando di-
 citur effectiue, aliquando formaliter, terbi gratia. Quando com-
 bustiuum ligni tollit aquositate, quæ est in ligno, dicitur tollere
 impedimentum effectiue, & tale impedimentum habet se ut ob-
 iectum pariale, excludendum tamen. Quando uero prudentia
 præcipit, quando oportet, & quod oportet &c. præcipiendo au-
 fert actualiter ab actu præcipiendi condiciones oppositas, non
 ita quod condiciones oppositæ quæ excludunt, sint obiecta actus
 præcipiendi: sed sicut actus præcipiendi dicitur elicitus a pruden-
 tia, ita condiciones spes sunt elicitæ uelut condiciones actus
 elicitus. Et sic actus informatus talibus conditionibus excludit
 formaliter oppositas condiciones, sicut albedo in subiecto exclu-
 dit formaliter nigredinem ab eodem subiecto. Sic autem tollere
 contraria impedimenta, non est habere impedimenta pro obiecto
 actus, sed pro contrarijs, seu priuationibus ipsius actus recti.
 Et quoniam fortitudinis actus non primo modo, sed secundo tolle-
 lit impedimenta timoris & audaciæ, ideo timor & audacia ut op-
 ponuntur fortitudini, tolluntur ab eius actu non ut obiecta paria-
 lia eius, sed formaliter ut contraria, seu priuationes eius. Hoc autē
 fit manifestum ex eo, qd actus fortitudinis non contrariatur ipse
 timor aut ipsa audacia qualitercumque, sed solum si deordinatione
 rationis uelintur. Lam enim dictū est, qd fortis & timet, & audet.
 Sed in hoc medijs est inter timidum & audacē, quia contrarijs
 Secunda Secunda S. Thomæ. O O 4 ex

A & vt ratio poscit, patitur, & operatur fortis. Vbi manifeste Aristot.
 dicit, & probat, quod fortis timet, & audet quando oportet, &
 propter quod oportet &c. Certum est enim quod loquitur de
 forti in quantum fortis, & de actibus fortis in quantum fortis, vt
 patet ex probatione allata, scilicet. Secundum dignitatem enim
 & ut ratio poscit, pa-
 titur, & operatur for-
 tis. Ratio etiam ad
 hoc dicit: quoniam
 sicut prudentia actus
 est præcipere recte,
 quoniam ipsum præ-
 ceptum est propria
 ipsius materia, quam
 in proprio subiecto
 rectificar: & similiter
 iustitia actus est
 uelle reddere ius suū
 unicuique, quoniam
 huiusmodi uelle est
 propria materia, quæ
 in proprio subiecto
 rectificar: & vniuersaliter
 qualibet virtus
 habet pro actu
 rectam operationē,
 quæ in potentia in
 qua est, respondet il-
 li, vt propria mate-
 ria rectificata ab ea:
 ita oportet vt forti-
 tudo, quæ est subie-
 ctive in irascibili ha-
 beat pro actu illos irascibilis motus, qui sunt propria materia ip-
 sus fortitudinis. Non qualitercumque autem habet fortitudo pro-
 actibus tales motus sed rectificados: ita qd vniuersis, & quādo;
 & cuius gratia oportet, & similiter audere, sunt actus elicitī a for-
 titudinis virtute, & sunt etiam actus prudentiæ regulantis fortitudi-
 dinē ut imperat a prudentia: & sunt actus voluntatis naturaliter
 inclinatē ad bonum fortitudinis similiter vt imperat a nolūtate.
 ¶ Et quoniam Martinus in dicta questione oppositum conatur
 probare, tenendo quod fortitudo non est circa has passiones ve-
 actus, sed ut obiecta partialia interioris sui actus: & primum di-
 ctum suum non probat, & monstratum est esse falsum: secun-
 dum etiam absolute loquendo, est falsum, licet possit ad aliquem
 bonum sensum reduci, ideo tres suas rationes intendo soluere, &
 in quantum militat contra superiorem doctrinam. Primum ergo
 probat sic: Omnis virtus, quæ est circa aliquem actum, est
 tamquam circa pariale obiectum circa omne illud, quod scitum
 est esse impedimentum illius actus: sed fortis scit quod timor
 & audacia sunt impedimenta sui actus: ergo. Maior patet, quæ
 quantum fortitudo inclinat ad actum suum, tantum inclinat
 ad remouendum impedimenta. Secundo. Quicquid est obiectum
 prudentiæ directiue fortitudinis, illud est obiectum forti-
 tudinis, sed prudentia talis habet has passiones pro obiectis. ergo.
 Probatur maior, quia aliis non esset actus voluntatis suffi-
 cienter conformis actui rationis. Tercio. Per actus fortitudi-
 nis, timor & audacia sunt noliti formaliter, vel æquialenter, er-
 go sunt obiecta. Probatur sequela, quia nolitum est obiectum
 actus, quo est nolitum.
 ¶ Ad huius rei ampliore euidentiā sciendum est, quod tolle-
 re impedimenta actus non vno modo dicitur. Nam aliquando di-
 citur effectiue, aliquando formaliter, terbi gratia. Quando com-
 bustiuum ligni tollit aquositate, quæ est in ligno, dicitur tollere
 impedimentum effectiue, & tale impedimentum habet se ut ob-
 iectum pariale, excludendum tamen. Quando uero prudentia
 præcipit, quando oportet, & quod oportet &c. præcipiendo au-
 fert actualiter ab actu præcipiendi condiciones oppositas, non
 ita quod condiciones oppositæ quæ excludunt, sint obiecta actus
 præcipiendi: sed sicut actus præcipiendi dicitur elicitus a pruden-
 tia, ita condiciones spes sunt elicitæ uelut condiciones actus
 elicitus. Et sic actus informatus talibus conditionibus excludit
 formaliter oppositas condiciones, sicut albedo in subiecto exclu-
 dit formaliter nigredinem ab eodem subiecto. Sic autem tollere
 contraria impedimenta, non est habere impedimenta pro obiecto
 actus, sed pro contrarijs, seu priuationibus ipsius actus recti.
 Et quoniam fortitudinis actus non primo modo, sed secundo tolle-
 lit impedimenta timoris & audaciæ, ideo timor & audacia ut op-
 ponuntur fortitudini, tolluntur ab eius actu non ut obiecta paria-
 lia eius, sed formaliter ut contraria, seu priuationes eius. Hoc autē
 fit manifestum ex eo, qd actus fortitudinis non contrariatur ipse
 timor aut ipsa audacia qualitercumque, sed solum si deordinatione
 rationis uelintur. Lam enim dictū est, qd fortis & timet, & audet.
 Sed in hoc medijs est inter timidum & audacē, quia contrarijs
 Secunda Secunda S. Thomæ. O O 4 ex

Art. i. huius
quæst.

1. 2. q. 42. ar-
tic. 3.

omnis at
obscuro

1. 2. q. 42. ar-
tic. 3.

omnis at
obscuro

1. 2. q. 42. ar-
tic. 3.

omnis at
obscuro

1. 2. q. 42. ar-
tic. 3.

omnis at
obscuro

1. 2. q. 42. ar-
tic. 3.

omnis at
obscuro

1. 2. q. 42. ar-
tic. 3.

extremi habent conditiones in ipsis actibus. Ille timet nō que, aut quādo, aut propter quod oportet: & simili modo auct. Fortis autē & timet, & auct. quando, ubi, quā, sicut, & propter quod oportet. Exercedo ergo fortitudinis actum fortis tollit timore & audaciam non tollendo ipsos actus, sed tollendo eorum conditiones nō aliter, q̄ pōnēdo primaria intentione suas conditiones, & ex cōsequenti expellendo cōtrarias. Et quia actus fortitudinis seipsū cū suis cōditionibus, sicut oportet &c. ponit formaliter, ideo cōtrarias conditiones tollit formaliter: & sic patet, q̄ falsa est maior prima obiectio, s. Oīs virtus, quā est circa aliquem actum, est tāquam circa partiale obiectū, circa omne illud, quod scitū est esse impedimentum illius actus: quoniam stat, q̄ sit circa impedimentum tamquam circa cōtrarium, seu priuationem formaliter illi recti actus. Probatio autem maioris nihil concludit in oppositum dictorum: quoniam concessio assumptio, scilicet, Fortitudo quantum inclinatur in proprium actum, tantum ad tollendum impedimentum inclinatur, non sequitur, q̄ tollit impedimenta tali modo, scilicet, ut obiecta partialia, quoniam stat q̄ tollatur per suū actū alio modo, s. formaliter.

In argum. Loco citato in arg.

In 2. q. 45. artic. 1.

Loco citato in arg. 2.

Art. 2. huius quest.

Infra art. 11. & 12. cor. Et 3. dist. 33. q. 2. ar. 3. ad 6. & 4. dist. 49. q. 5. art. 3. q. 2. ad 8. Et vir. q. 1. art. 12. ad 6. & 23. & q. 5. artic. 1. & 4. cor. Et 3. ethic. lec. 18. * Cap. 15. circa finem, como 1.

in posterum habendam: quod v̄ pertinere ad rationem audacię. Et ideo fortitudo est circa timores, & audacias quasi cōhibitiua timorum, & audaciarum moderatiua.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod Greg. ibi loquitur de fortitudine iustorum, secundum quod communiter se habet ad omnem virtutem. Vnde pręmittit quādā pertinencia ad temperantiam, vt dictum * est, & subdit ¶ de his, quę pertinet proprie ad fortitudinem secundum quod est specialis virtus, dicens huiusmodi aspera pro æternis premijs amare.

Ad SECUNDVM dicendum, quod res periculosę, & actus laboriosi, non retrahunt voluntatem a via rationis, nisi in quantum timeantur. Et ideo oportet quod fortitudo sit immediatē circa timores, & audacias: mediatē autem circa pericula, & labores, sicut obiecta prædictarum passionum.

Ad TERTIVM dicendum, quod spes opponit timori ex parte obiecti: quia spes est de bono, timor de malo. Audacia autem est circa idem obiectum, & opponitur timori: sicut secundū accessum, & recessum, vt supra dictum * est. Et quia fortitudo proprie respicit temporaria mala retrahētia a virtute, vt patet per diffinitionem ¶ Tullij, inde est q̄ fortitudo proprie est circa timorem, & audaciam, non autē circa spem, nisi in quantum connectitur audacię, vt supra habitū est. ¶

ARTICVLVS IIII.
Vtrum fortitudo sit solum circa pericula mortis.

Ad QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̄ fortitudo non solum sit circa pericula mortis. Dicit enim August. * in lib. de moribus Ecclesie, quod fortitudo est amor facile tolerans oīa propter id, quod amatur: & in sexto

oportet. Vt enim dictum est, si appetit proprio motu appetere præter, & necessaria virtus fortitudinis, sed fortitudo nata in proprio supposito bono, necesse est ad opera fortitudinis, & propter hoc ut habitus appetitū ut paratē ad tolerare p̄que actus timendi, atque ad tolerandum quibus, & propter quod oportet. ¶ Super Quæstionis cōfirmatione. ¶ In art. 2. dubiū occurrit circa obiectum clusio autē est. Fortitudo est virtus deficit a quæstio: quia quæstio est virtus, deinde quod ad ly solū, & a generatōe hęc ratio ad hoc, quoniam & q̄

ciur volitum, aut nolitum, ita q̄ est illius obiecto. scribere est obiectum actus voluntatis. scribere. Volitum autem, seu nolitum, vt dicitur, nō alio quam seipso est volitum, aut nolitum formaliter est voluntatis actus in actu exercito.

multicę ¶ cap. 15. dicit, quod fortitudo est affectio, quę nullas aduerlitas mortemque formidat, ergo fortitudo non est solum circa pericula mortis, sed circa omnia alia aduerlaria.

¶ 2. Præt. Oportet omnes passiones animæ per aliquam virtutem ad mediū reduci: sed non est dicitur aliquam aliā virtutem reducere ad mediū alios timores, ergo fortitudo non solum est circa timores mortis, sed et circa alios timores.

¶ 3. Præt. Nulla virtus est in extremis: sed timor mortis est in extremis, quia est maximus timor, vt dicitur in * 3. Ethicor. ergo virtus fortitudinis non est circa timores mortis.

Sed CONTRA est, quod Andronicus dicit, quod fortitudo est virtus inascibilis non facile obstupescibilis a timoribus, quantum circum mortem.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut supra dictū * est, ad virtutem fortitudinis pertinet, vt voluntatem hominis teneat, ne retrahatur a bono rationis propter timorē carnalis. Oportet autem boni rationis firmiter tenere cōtra quocumque malum, quia nullum bonum corporale æquale boni rationis: & ideo oportet q̄ fortitudo animi dicatur, quę firmiter retinet voluntatē hoīs in bono rationis contra maxima mala: quia quilibet firmus contra maiora, consequens est q̄ sit firmus contra minora, sed non conuertitur. Et hoc est ad rationem virtutis pertinet, vt respiciat vltimum. Maxime autē terribile inter oīa corporalia mala, est mors, quę tollit omnia corporalia bona. Vnde Aug. dicit in lib. de moribus Ecclesie, q̄ vltimum culum corporis, ne conuertatur atque v̄xetur labore, vel dolore ne auferatur aut atque peramur.

¶ In art. 2. dubiū occurrit circa obiectum clusio autē est. Fortitudo est virtus deficit a quæstio: quia quæstio est virtus, deinde quod ad ly solū, & a generatōe hęc ratio ad hoc, quoniam & q̄

oportet. Vt enim dictum est, si appetit proprio motu appetere præter, & necessaria virtus fortitudinis, sed fortitudo nata in proprio supposito bono, necesse est ad opera fortitudinis, & propter hoc ut habitus appetitū ut paratē ad tolerare p̄que actus timendi, atque ad tolerandum quibus, & propter quod oportet. ¶ Super Quæstionis cōfirmatione. ¶ In art. 2. dubiū occurrit circa obiectum clusio autē est. Fortitudo est virtus deficit a quæstio: quia quæstio est virtus, deinde quod ad ly solū, & a generatōe hęc ratio ad hoc, quoniam & q̄